

Augustinus, *Aan Simplicianus. Over verschillende kwesties*. Vertaald door Izak Wisse, met een inleiding van Paul van Geest, Uitgeverij Klement, Zoetermeer 2013, 150 pp., € 22,95, ISBN 978 90 8687 108 7.

Vrouwen naast Paulus. Twee romans uit het vroege christendom. Vertaald door Vincent Hunink, ingeleid door Fik Meijer, Damon, Budel 2013, 124 pp., € 14,90, ISBN 978 946036 154 8.

Deze twee boekjes hebben ten minste twee zaken gemeen: ze bevatten vertalingen van teksten uit de eerste eeuwen van het christendom en ze getuigen van het theologische en culturele belang dat destijds en tot op heden aan de apostel Paulus werd en wordt gehecht.

In de nalatenschap van ds. Izak Wisse werd de vertaling aangetroffen van Augustinus' uitleg van enkele Schriftgedeelten in antwoord op Simplicianus. In de inleiding situeert de patristicus Paul van Geest dit werk in zijn tijd en verklaart hij dat Simplicianus een rol had gespeeld bij Augustinus' bekering. Toch schroomde hij niet zijn vroegere leerling vragen over Bijbelgedeelten voor te leggen toen deze eenmaal bisschop was geworden. Het eerste deel van Augustinus' antwoord bevat zijn uitleg van passages uit Paulus' brief aan de Romeinen 7 en 9, die handelen over de functie van de wet van Mozes en de uitverkiezing. Vooral Augustinus' bespreking van het tweede onderwerp heeft in de westerse kerk en samenleving een grote invloed gehad. Anders dan enkele jaren daarvoor, meent de bisschop van Hippo nu (in 396/397) dat de vrije wil van de mens geen enkele rol speelt in het verwerven van het heil, omdat dit totaal afhankelijk is van God die zich in zijn verkiezing over een deel van de mensheid ontfermt. Over een ander deel ontfermt God zich dus niet, maar omdat allen zondaren zijn, is dit oordeel toch rechtvaardig. Geen gemakkelijke stof, maar vanwege het effect dat deze uitleg heeft gehad – ten kwade en ten goede –, is het van belang dat deze tekst in een heldere Nederlandse vertaling beschikbaar is. In het tweede deel bespreekt Augustinus exegetische kwesties uit de boeken Samuel en Koningen, onder meer over de boze geest van God die Saul aangreep, over Gods berouw over Sauls aanstelling als koning, en over het vermeende oproepen van Samuels geest door de waarzegster te Endor. De hedendaagse Bijbellezer kan nog steeds worden getroffen door de diepzinnigheid van Augustinus' overwegingen.

In het tweede boekje biedt Vincent Hunink vertalingen van het apocriefe Griekse verhaal van Paulus' leerlinge Thecla in Iconium en van het relaas van de bekering van drie jonge vrouwen, Xanthippe, haar zuster Polyxene en de joodse Rebecca. Het eerstgenoemde geschrift (ook genoemd: *Handelingen van Paulus en Thecla*) stamt uit de tweede eeuw en beschrijft hoe Thecla tot bekering komt onder invloed van Paulus' prediking van een kuis, ongehuwd leven, haar verloving verbreekt, diens medewerkster wordt en de brandstapel overleeft. Van haar levenseinde worden verschillende versies vertaald. Het veel minder bekende Griekse verhaal van de bekering van Xanthippe, eveneens onder invloed van Paulus, speelt zich af in Spanje en wordt gevolgd door avonturen tot in Griekenland toe. Ook Polyxene en Rebecca komen tot geloof in Christus. Dit geschrift wordt gedateerd in de derde of vierde eeuw. Het belang van deze vroegchristelijke romans ligt onder meer hierin, dat hieruit een totaal andere verwerking van Paulus' activiteiten aan het licht komt dan bijvoorbeeld bij Augustinus. Opmerkelijk is dat Xanthippe's gebeden desondanks lijken te corresponderen met Augustinus' theologie, maar ook dat *vrouwen* in deze geschriften een belangrijke rol spelen in de verbreiding van het evangelie. Deze romans geven inzicht in het geleefde geloof van eenvoudige christenen van wie veel minder schriftelijke getuigenissen bewaard zijn gebleven dan van de diepzinnig schrijvende bisschoppen. De oudhistoricus Fik Meijer heeft de vertalingen ingeleid met een beschouwing over vrouwen in de brieven van Paulus en in de canonieke en apocriefe Handelingen. Terecht acht hij het mogelijk dat het verhaal van Thecla is gebaseerd op ware gebeurtenissen. Eén kritische noot: dat Thecla's ogen en hand zijn weggekrast op het fresco in Efeze dat op de omslag van het boek staat afgebeeld, betekent

niet dat de vernieler haar als een ketter beschouwde, zoals Hunink in zijn 'Nawoord' veronderstelt. Zeer veel christelijke fresco's in Turkije zijn op deze wijze geschonden, zowel van vrouwelijke als van mannelijke heiligen.

Riemer Roukema